

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 20. februarja 1861.

Reja sadnih dreves v loncih.

V nekterih deželah se nahaja že toliko sadnih dreves v loncih ali lončnikov (Topf-Obstzucht), da tudi mi moramo kaj več omeniti o tej sadjoreji. Slavnoznani kmetovavec gospod fajmošter K. Fischer je v „Wochenblatt“ česke gospodarske družbe že nekterikrat priporočal to sadjorejo. Čujmo, kaj mož pravi:

Otroke v šolah na kmetih bi utegnili sadjoreja te baže posebno mikati; zakaj majhen fantič in pa majhno drevesce v loncu (lončnik) sta si že po velikosti zelo podobna in šolarček tako drevesec posebno lahko obdeluje. Ali bi ne bile take drevesca v loncih najpripravniše šolske premije? Kdor koli ima le majhen kosček zemlje, ima prostora dovolj za sadne drevesca, ako njih rast v loncih omejuje. Zlasti taki vertiči, kjer gospodar ali gospodinja špoga cvetlice, so pripravi za lončnike. Med rože in zelenjavo se dá dokaj takih drevesc vverstiti, ako se z lonci vred postavijo v zemljo, kjer potem drevesca tudi veselejše rastejo. Če je treba, se pa drevesca z loncom vred lahko vsaki letni čas iz zemlje vzamejo in kam drugam prestavijo brez škode. Nek vertnar mi je pravil, da je v nekem grajskem gaju (Park) s prestavljanjem lončnikov poleti zdaj tū zdaj tam tako lepe skupke ali grupe napravil, da jih je vsak z veseljem ogledaval. Kdor želi z lončniki kupčevati, jih lahko sred poletja cveteče in sadunosne na prodaj prinese in si bo s takim blagom gotovo dokaj kupcev privabil in jih lahko bolj drago prodal. Tudi to je dobro pri takih drevesih, da jih gospodar lahko iz lonca vzame in v zemljo kamor mu je drago, presadi. Po tem takem si more ž njimi berž pritlikovce nadomestiti, ki so mu morebiti poginili, in ni se mu bati, da bi mu iz lonca presajene drevesca spešno ne rastle.

Kako pa z lončniki ravnati, bomo povedali drugo pot.

Gospodarske skušnje.

* Med volovskim in kravjem mesom ni nobenega razločka, kakor se sploh misli, v njegovem notranjem bistvu. Glavna kmetijska družba na Francozkem je mesne vitre ali nitke na drobno preiskala in našla, da so te nitke pri volovskem mesu ravno tako rahle in mehke kakor pri kravjem mesu in skor še rahleje. Povsod, kjer se krave ravno tako pitajo kakor voli, je tudi cena kravjega in volovskega mesa enaka. Ne ravnajo tedaj prav, kjer kravje meso brez vsega razločka stavijo v nižjo tarifo, zakaj večkrat zná biti, da je volovsko meso mēnj vredno memo kravjega.

* Jagneda ali topoli, ker se malokdaj obrezujejo in trebijo, so prave gnjezda gosencam. Na Pruskem je deželni gospodarski zbor (kolegium) zatega voljo sklenil, vladi svetovati, naj ukaže, da se od potov in cest odpravijo jagnedi in na njih mesto zasadijo sadne drevesa.

Živinozdravilska skušnja.

(Kadar ovco napenja), ki se je preveč sirove klaje, trave, detelje itd. nažerla, pomaga hitro, ako se ji

eno žlico kafrovca dá. Ker pa ovčar ne more ravno vselej kafrovca z žlico meriti, naj ga ovci za dober požirek v gobec vlije. Moji ovčarji imajo v dobro zamašeni flaški zmiraj kafrovca pri sebi, in če začne ovco napenjati, ga ji dajo za dobro žlico požreti, in berž je nevarnost odvrnjena. Že dolgo mi ni nobena ovca več za to boleznijo poginila. Kafrovec si napravi vsak gospodar lahko sam, ako v maslicu močnega žganjevca raztopi en kvintelje kafe.

„Hildesh. landwirth. Ztg.“

Kaj si živina misli, kadar jo človek terpinči in po nečloveško ž njo ravná.

I.

Kuharca dvanajst polžev v lonec dene, ga z vodo nalije in k ognju pristavi. Kmali voda vroča prihaja in polži se zbudijo iz zimskega spanja.

Pervi polž. Letos dobimo rano pomlad! Dete treni, kako je že vroče! joj! joj!

Drugi. Tudi mene peče; joj! joj! joj!

Tretji. Tudi mene. Tū na ti strani me peče, da moram konec vzeti.

Četerti. Dajmo hiše odpreti; morda bo nam hladneje, ko zlezemo iz lupine.

Polži vsi hiše odpró, krop jih zalije in vse pokončá. Kuharca jih napravi; gospod jih jé, da se mu sline cedé in ne mervice ne misli, kako strašno so ubogi polži v loncu terpeli.

II.

Čujmo samogovor priklenjenega psa, ki ga je gospodar tako pozabil, da že tri dni jedel ni.

Pes. Naka! ta glad in ta mraz naj čert peklenski prenaša! — (tuli) Zares! to je pasje življenje! Ko bi snega ne lizal, bi bil že zdavnej žeje poginil. Fej te bodi gerdoba! Je li to človeško? Nad mano gori se jé in pije, da komaj trebuh zmaga, sultan doli naj glada cerkne, zato, ker se z berači in postopači pretepa, se jim grozi in tako hišo čuva. Oho! tako ne bo dal! Mislite morda, da mi živina nimamo občutkov? (še bolj tuli) Ko bi imel le kake dve plesnjive skorje kruha, ali saj kakošno oglodano kost, ali polivko, ki prešičem od pomivanja kotla in loncov ostaja! Al pa še tega ne! — Je tedaj vse na me pozabilo? — Me nobeden več ne čuje, da še živim? — (strašno tuli) — Hajsa, hopsasa! tū pride moj gospodar, ta mi bo kaj prinesel.

Pes veselja cvili, skoči svojemu gospodarju naproti, ga liže in z repom prijazno miga. Gospodar ga pa — prav dobro pretepe, ker neprenehoma tuli. Ubogi sultan se vés pokoren po trebuhu v svoje poslopje splazi.

Drugi dan še le se gospodar domisli, da je sultan že tri dni brez hrane, ter mu nese nekaj oglodanih kosti. — Pes mu hvaležen rokó liže, toda jesti se mu ne poljubi; zgrudi se in — pogine.

III.

Krota sedi poleg mlake, ko stara babura memo gredé kroto vidši plaha nazaj skoči ter se krizati jame. Krota jo gleda nekaj časa in si misli:

Kaj se merzi stari Urši pred menoj? Morda misli, da je lepša kot jez? Naka, stara Urša in pa krota, jeli niste enake? Koža zgerbančena, obraz čmeren, kri merzla, hoja težka, in kar se strupa tiče, ga nima sto krot toliko kakor le ena sama stara huda babura! — Smešno!

(Naprej skoči pa se skrije v travo.)

IV.

Zajec čuje streljanje in pa lajanje psov; se na zadnje nogi postavi, na ušesa vleče in okoli gleda.

Bogme! to je meni namerjeno. Čuj, streljanja in pa lajanja, da bi skoro oglušil! — Aha, tam-le pridejo; tepci, ne bodo mi mirú dali, dokler me ne dobijo. Pes ravno ni toliko kriv, dokler med ljudi ne pride; tû ga še le izučijo nas preganjati. Presneto lep uk, — žival na žival huskati. — Ako ljudje boljšega ne znajo, vesel sem, da sem zajec.

(Jo potegne.)

V.

Pred veliko gostivnico Kurentovo stoji o poli dveh zjutraj konj; slabosti in mraza omaguje, otresa glavo ter reče svojemu tovaršu tako-le:

Čuj, brate! z manoj je preč. Pustni dnevi so me do kraja zdelali. Le poglej, moker sem bil do kostí in zdaj moram tû stati, da me veter brije. Po celem mozgu čutim, da mi zadnja ura poje; in potem se gospod čudi, da ne morem vleči. Hi! hi! in pa korabač me ne ozdravita. Danes je že 20. noč, kar nisem pod streho; sem že več ponočnjak kot konj! O Jezž! kdo gré na voz? — eden, — dva, — trije, — štirje, — no, ali ni še zadosti! — Jojmine! ta debela bisaga, ta tehta gotovo dva centa; — le vesel bodi brate! danes boš sam vlekel, jez sem zadovoljin, ako bom le zraven tebe capljati mogel.

Gospod vzame konjem odejo, zaprè duri v kočijo, počí z bičem in hajd naprej derdrá, ubogima kljusetoma pa jezik z gobca molí in noge se jima motajo, da komaj prikobacata na mesto. Drugo noč je šarec vse štiri od sebe pomolil in tovarš njegov je milo zdihnil nad njim: oj, da bi tudi jez kmali rešen bil hudega terpljenja! Janez Tomšič.

Nekdanje sodništvo isterskih občin.

(Konec).

Sodilo se je tudi na mirne sudce ali mirnike (Friedensrichter); vsaka stran si je odbrala po dva ali več dobrih mož, pravica pa jim je pridjala enega, tako, da jih je bilo vsele lih (dispar); stranke so pa morale prvo priseci, da bojo hvalile to, kar ti dobri možje storé. Ti mirnici so šli na stran od drugih svetnikov, ter so se pogovarjali, dokler se niso porazumeli, in kar je večina rekla, to je veljalo ter se je zapisalo v bukve, kakor odloka mirnih sudcev. In resnično je, da pošten kmet kmata, in pravičen sosed sosedu najbolje sodi, ker pozná vse vse njegove okoliščine; inorodni sudci plačniki tega nikole nikole ne morejo tako znati in spoznati.

Za male, čisto očitne in lahko razumljive reči niso pripuščevali prizova na kneževi sud, da niso davali mesta pravdarjam. Zapisali so pod odluko, ka stran jo hvali, in ka se želi prizvati na viši sud; ako so pa spoznali, da bi prizov bil nepotreben, so postavili onde kazni v dnarji oni stranki, ki bi se oporekla, in od teh dnarjev je zapadla polovica mirni strani, polovica pa častnim starcem, in dokler te kazni ni se plačalo, se ni moglo dalje pravdati, ker zapisana odloka se ni v roke dobila, brez nje se pa ni moglo nikamor.

Ako je bila pravda taka, da so morali iti na lice

kraja, na lice zemlje razvidit, so to delo imenovali razvod (Commission), tiste može pa razvodnike, njih odluko pa razvodno odluko. Primerilo se je, da včasih niso bili vsi svetniki in rotnici pri pravdenem stolu, to je, ko ni bil polni stol, takrat je bilo dopuščeno, ako ka stran ni hvalila odluke, prizvati se do polnega stola vseh starejih.

Ko se je sodba jednega dneva končala, so vse odluke ta dan storjene pred vsem ljudstvom oklicali, da morejo vsi razumeti in znati kako stvari stojé v občini.

Pisali so glagolitsko vse blizo do 1650. potle se že najde sém ter tjé slovanska beseda z latinico pisana; od sele se je pa latinsko pismo jačalo in množalo, dokler ni v jednom veku skoraj vso glagolico iz sodišča spodrnilo; z latinico se je malo po malo, s početka z velikim strahom, jela podkrajevati nemila vlaščina, dokler se ni, posebno ob francozki vojski, ko so občine svoje stare pravice zgubile, tako ojačila in zamogla, da si je na koncu te vojske vso oblast posvojila, ter stari, mili, poštovani in častni naši materi slovanščini pri očitnem pismu nikdar ni več mesta pripustila.

Ko je vlaška omikanost, ali, praveje reči, za nas prava neomikanost in nevernost, nemilo zavládala in preobladala, je našla po komunščicah vse polno glagolitskih spisov; al ta ohola in prevzetna posvojiteljica nam je skoraj vse zaterla. Na Veprincu je bila polna kamera pre-starih dragotin; zapalila nam jih je ta nesrečonosna zatiravka; tako tudi v Kastvu gradu, da molčim od drugde, zaterla, spalila je ona polne voze naših zakladov jezika in zgodovine, ter svedočastva, da je nekdanj posebno Liburnija in njezin slovanski narod bolj izobražen in olikan bil kakor mnogi drugi. In zdaj nam se ruga: „Schiavoni barbari!“

To in tako sem jaz bral in razumel v starih spisih isterskih, posebno veprinskih.

Za primer ena odloka prepisana iz glagolitskega:

U dan 22. maja 1649 u kaštelu Veprincu pred svetu Anu, U stolu pravdenom sideći i sudeći pravdu počtovani župan toma kora sudac ivan orbanic ordinarij (od leta) i š njimi ostali svetniki ovoga kaštela, pred kih stužujući se juraj molić suprotiva svomu bratu ivanu da u dnech pasanih je mu edan odar pred njega kuću grdo razvergal budući odar toga jurja i da ga je od pokle su se razdílili mirno užival a sada da mu ga je njega brat razvergal, razumivši počtovana pravda tužbu toga jurja i rić satnika, ki reče da ga je pozval po užanci i da mu je pojt na lice zemlje ki ni maril prit tako ti počtovani idoše i vidiše i pismo od njih deli odlučíše da ta ivan imej ta odar pustit stat kako je i poprov stal kladajuć ga u penu najprvo da je ružu razvergal drugo da je kolce njegove znel treto da je svoje kolce na bratovo stavil i da u termen dan 8 da on zid kotca zname tja pod penu libr 25 kako mu je i bilo poprvo stavleno pena libr 8 ki ni maril i on gnoj da zname sputa pod penu libr 8 u termen dan 8 svakim boljim načinom i razlogom.

današni dan razvod libr 2 prez termena, za ružu (ters) drugi razvod i kadi je gnoj.

J. V.

Kaj je panslavizem?

Narodnost slovanska začela se je razvijati, odkar so sosedni jeziki, to je, nemški, magjarski in italijanski se vsedli za gospôsko mizo, in Slovanom le oglodane kosti metali, da jih grudijo; ali, da jasneje govorimo, od tega časa, kar je v Avstriji pod cesarjem Jožefom I. centralizacija bila začeta in v to ime nemški jezik za vladajočega postavljen. Pred tem časom ni bilo strahu za nobeno narodnost, ker prvič vlada ni se mešala v občinske zadeve, postav ni toliko bilo kot zdaj, in tudi zelo redke narodne šole niso imele jasno in očitno protinarodne naloge in namena nemškega, magjarskega, laškega. Dokler človek ne vé za nevarnost in sovražnika še ne pozná, more mirno